

Itä-Suomen varhaisen historian muisti – Veijo Saloheimo 1924–2020

Professori Veijo Aksel Saloheimo menehtyi 29. joulukuuta 2020 Joensuussa. Tohmajärvellä 6. elokuuta 1924 syntynyt Saloheimo oli kuollessaan 96-vuotias. Taustaltaan hän oli vanhaa Bernerien pappis- ja sivistyssukua. Sukuhaara suomensi nimensä Saloheimoksi vuonna 1906, kun oli tullut kuluneeksi sata vuotta J. W. Snellmanin syntymästä ja ensimmäinen venäläistämiskausi oli juuri päättynyt.

Veijo Saloheimo valmistui ylioppilaaksi Joensuun yhteiskoulusta vuonna 1942. Hän osallistui jatkosotaan JR 9:n riveissä ja haavoittui sodan loppuvaiheessa. Opinnot jatkuivat Helsingin yliopistossa, ja filosofian kandidaatin tutkinnon hän suoritti Helsingin yliopistossa vuonna 1949 pääaineenaan Suomen ja Skandinavian historia. Työura käynnistyi pitäjähistorioita kirjoittamalla. Nopeassa tahdissa valmistuivat Nurmeks (1953), Pielisjärven (1954), Tohmajärven (1956), Rautalammin (1959) ja Pälkjärven (1963) historiat. Pitäjähistoriateosten kirjoittamisen lomassa pääammatiksi näytti kuitenkin muodostuvan historian ja äidinkielen opettajan tehtävät. Veijo Saloheimo toimi vuosina 1955–1970 opettajana Pohjois-Karjalan ja Joutsenon opistoissa sekä Pielisjoen yhteiskoulussa.

Helsingin-aikanaan Saloheimo kuului siihen Valtionarkistossa toimineiden nuorten historiantutkijoiden kokoonpanoon, jolla oli tapana kokoontua Mariankadun Elantoon aamiaiselle ja yliopiston kirjastoon kahville. Tämä joukko, josta suuri osa 1950- ja 1960-lukujen uusista historian professoreista rekrytoitui, tunnetaan paremmin nimellä Tannerin seminaari. Saloheimo oli yksi sen keskeisistä jäsenistä.

Joensuun korkeakoulun käynnistyminen (1969) käänsi toiminnan suunnan. Karjalaisen Kulttuurin Edistämisseuran stipendiaattina Veijo Saloheimo oli keskeinen henkilö Karjalan tutkimuslaitoksen toiminnan aloittamisessa. Syksyllä 1971 hänet nimitettiin sen vanhemmaksi tutkijaksi. Keskeiseksi työtehtäväksi tuli Pohjois-Karjalan historian kirjoittaminen Ruotsin ajan

osalta. Vuonna 1971 Saloheimo oli jo väitellyt tohtoriksi maakunnan 1600-luvun asutusmuodoista. Hänestä muodostui ehtymätön tiedonlähde Pohjois-Karjalan ja laajasti Itä-Suomen varhaisista vaiheista niin historian ammattilaisille ja harrastajille kuin sukututkijoille. Kaikkien oli mutkatonta lähestyä auttavaa, kannustavaa ja ymmärtävää Pielisjoen linnan tietäjää. Kollegoista opiskelijoihin hänet tunnettiinkin tuttavallisesti Veijona.

Kun Suomen historian opetus käynnistyi Joensuun korkeakoulussa syksyllä 1973, sekin lankesi kuin luonnostaan Veijo Saloheimolle. Hänen innostavan opetusensa ja kannustavan ohjauksensa myötä monet valmistuneista ryhtyivät elättämään itsensä tilaushistorioitita tekemällä. Saloheimo eläköityi vanhemman tutkijan virasta vuonna 1989. Ennen sitä hän oli saanut valmiiksi Savon maakuntahistorian Ruotsin suurvalta-aikaa käsittelevän osuuden. Joensuun yliopiston dosenttina hän oli vuodet 1973–1992. Professorin arvonimen hän sai vuonna 1984 täyttäessään 60 vuotta.

Saloheimo oli tavattoman uttetera kirjoittaja niin työelämänsä ajan kuin vielä eläkevuosinaanakin. Artikkeleita ja kirjoja syntyi seitsemän vuosikymmenen aikana agraari-, maakunta-, osakunta-, paikallis-, suku- ja väestöhistorian aloilta. Näkökulma laajeni sittemmin tverinkarjalaisten sekä Skandinavian ja Pohjois-Amerikan metsäsuomalaisten vaiheiden selvittämiseen.

Veijo Saloheimo oli pitkään aktiivitoimija Aino ja Olla Teräsvuoren säätiössä, Karjalaisen Kulttuurin Edistämisseurassa, Kotiseutuliitossa, Museoliitossa, Pohjois-Karjalan historiallisessa yhdistyksessä, Pohjois-Karjalan maakuntaliitossa ja Suomen Sukututkimusseurassa. Omat sotakokemukset kasvattivat hänen haluaan ponnistella sotainvalidien ja -veteraanien hyväksi.

”Isänmaan palvelu jatkuu läpi elämän” oli Veijo Saloheimon motto. 96-vuotisen elämänsä ajan hän eli ja toimi niin kuin sanoi. Sydämen ja sivistyksen pohjoiskarjalaisen Veijo Saloheimon muisto jää elämään lämpimänä kaikkien hänet tunteneiden mielissä.

Tapio Hämynen, Suomen historian professori (emeritus)

Jukka Kokkonen, FT, dosentti